

АЛМАШЛАБ ЭКИШДАГИ НУҚСОНЛАР

Алмашлаб экиш деҳқончилик маданиятини юксалтириш, маҳсулот етиштиришни кўпайтиришни асосий омилларида бирилади. Алмашлаб экиш тўғрисида қилинганда қишлоқ хўжалигининг барча тармақлари бир-бири билан узви бўлган ҳолда ривожланади. Алмашлаб экиш ҳар бир хўжаликнинг ички имкониятлари — қайси соҳага ихтисослаштирилгани, ер майдони ҳисобга олиниши ҳолда жорий этилади, бундан шундан қишлоқ жараёни хўжалиқнинг ва механизмнинг талабига ҳола тараққий этишилади. Бу усул кенг қўлланилиши билан узоқ йиллар давомида тупроқ унумдорлигини оширишга, ҳосилдорлигини кўтартиришга ва маҳсулотнинг сифатини яқширатишга ёрдам беради. Фақат тарихта-беда алмашлаб экишнинг жорий қилиниши «оқ олин» етиштиришни кўпайтиришга қўлсиз, чорва моллар озунга базасини ҳам муқтаҳамлайди.

АГРОТЕХНИКАНИНГ БУ МУҲИМ ТАДБИРЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ЕТАРЛИ ЭЪТИБОР БЕРМАЁТГАН АЙРИМ РАҲБАРЛАР ДИҚҚАТИГА!

ва имониятлар бор. Янгида ҳам ўзлаштириб қишлоқ хўжалик оборотида киритиш учун ер етарли. Салкам ярим миллион гектар майдонда беда ўстирилиши. Мамакўхори, оржўхори, дон-дукьяли экинлар майдонга кенгайтирилган. Қишлоқ хўжалиқда хўжалиқнинг ва механизмнинг талабига ҳола тараққий этишилади. Бу усул кенг қўлланилиши билан узоқ йиллар давомида тупроқ унумдорлигини оширишга, ҳосилдорлигини кўтартиришга ва маҳсулотнинг сифатини яқширатишга ёрдам беради. Фақат тарихта-беда алмашлаб экишнинг жорий қилиниши «оқ олин» етиштиришни кўпайтиришга қўлсиз, чорва моллар озунга базасини ҳам муқтаҳамлайди.

Леким кўчлик қолқозлар, совхозлар, районлар, областларда ана шу имкониятлардан тўла фойдаланилмапти. Тўғри, алмашлаб экишни ташкил этишдаги ишлар иборат олма арийдиган хўжалиқларнинг кўп, уларнинг сифати тобора кенгайтирилади. Наманган области бўйича умумий экин майдонининг 90 процентидан алмашлаб экиш ўзлаштирилди, катта муваффақиётга эришилди. Зарадар, Учқўрғон, Наманган районларида бу борада амалга оширилган тадбирлар диққатга сазовордир. Область бўйича вилоят балосидан қутулиш, ҳосилдорлигини ошириш йўли билан давлат пахта таёрлаш планининг яна эмас, балки, социалистик мажбуриятга ҳам шараф билан бажаришга олиб келган асосий омиллари билан пахта-беда алмашлаб экиш бўлди. Область партия ва ҳўжалик ташкилотлари, қишлоқ хўжалик органлари алмашлаб экишни янада кенроқ қўллашни қаратилган чораларни кўрмондилар. Бу билан келгуси йилларда пахтадан муттасил катта хирмов кўтариш, чорва моллар озунга базасини муқтаҳамлаш йўли билан маҳсулот етиштиришни кўпайтиришга мустаҳкам замин яратмоқдалар. Бухоро, Самарқанд областларининг қолқоз ва совхозларида ҳам агротехниканинг бу муқтаҳамлаш тадбирини изчиллаш билан амалга оширишга жиддий эътибор берилган. Область партия ташкилотлари қарорлар баҳо беришда уларнинг алмашлаб экишни йўлга қўйишдаги хизматларини алоҳида қисобга олаётди, бу муҳим ишга бепарволик билан қараётган кишиларга нисбатан партиявий талабчанлигини кўчатираётди. Алмашлаб экиш партия ташкилотлари жанговар фаолиятининг таркибий қисмига айланган.

Республикамизнинг ҳамма пахтакор хўжалиқлари пахта-беда алмашлаб экишни жорий қилиш ҳужжатлари билан тўла таъминланган. Ўзбекистон ССР қишлоқ хўжалиқ ва совхозлар министрлигида таъкидлашларча, 1972 қолқоз ва 134 совхоз агротехниканинг бу муҳим тадбирини сира кечкичи амалга ошириши мумкин. Шу йилнинг эрлар учун алоҳида, шу йилнинг эрлар учун алоҳида схемалар ишлаб чиқилган, уш хўжалиқларнинг раҳбарлари билди. Яхши ишланмаган ерларда 10-11 далали, илланбо келимаётган ерларда 12 далали алмашлаб экиш, биринчи ҳолда умумий майдонининг 70-72 процентдан кўпроғида, иккинчи ҳолда 75 процентидан кўза ўстириш кўзда тутилган. 9-10 далали алмашлаб экиш схема қўлланилганда иккинчи далада беда ўстирилиб, 7-8 далада кўза ўстирилиб, 7-8 умумий майдонининг 77-80 процентини кўза, қолган қисмининг озунга базасини алоҳида қисиб, кўза ёки баҳорда сепилган ўт ўриб олинадиган кейин ўстириш тартибини сифатида мамакўхори экинлари, умумий майдонининг 80 процентини кўза ташкил қилиди.

Республикамиз пахтазорларининг тупроқ тўзилиши турлича. Соғ тупроқли ерлар билан бирга наму, ўтқа ва ўт шўрланган ерлар ҳам бор. Олимларимиз, қишлоқ хўжалик мутахассислари партия ташкилотлари раҳбарлигида турлича тупроқ тўзилишига ага бўлган ерларнинг унумдорлик ҳолатини аниқлаб, пахта-беда алмашлаб экиш схемасини ишлаб чиқдилар ва пахтакорларга тақдим этдилар.

Пахта майдонини қисқартиринишга ҳеч қимнинг ҳақи йўқ. Ақинча, янги ва партов ерлар ўзлаштириш ҳисобига чигит экинлардан майдонларни кенгайтиришни керак. Давлатимиз шу мақсад учун катта маблағ, техника воситалари ажратган. Алмашлаб экиш пахта майдонини қисқартириниш эмас, балки, бир хил экин ўстириш иккинчи хил экин ўстириш йўли билан ҳосилдорлигини кўтаришга замин яратибди. Буни Қорақалпоғистон Автоном Республикаси пахтакорлари, қишлоқ хўжалик мутахассислари яхши билдилар. Леким уш ҳаётга таъбиқ этишда жонқурлик қилмайдилар. Автоном республикада алмашлаб экиш бўйича 65 та тадбир амалга оширилиши зарур бўлган ҳолда, эндиликда учтаси ўзлаштирилди. Киров номи, «Октябрь 40 йиллиги», «Ўзбекистон ССР 30 йиллиги» қолқозларининг раҳбарлари келгусида яна мушкул аҳволга тушиб қолмаслик учун алмашлаб экишни кенг қўллама жорий этиш ҳақида йўлба кўраётганлари ҳам йўқ.

Республикамизда пахта-беда ва бошда экинларини алмашлаб экиш йўли билан ҳосилдорлигини кўтариш, маҳсулот миқдорини кўпайтириш, сифати ва сифатини яқшилатиш, таънаҳарини намайитириш, рентабеллигини ошириш учун ҳамма шарт-шароит

Леким пахтачилликда республикамизнинг машғали ҳисобланган Хоразм области ҳақида бундай дея олмаимиз. Тўғри, Хоразм узоқ йиллардан буён ҳосилдорлигида карвонбошлик қилиб келган. Партия ташкилотларининг ташкилотчилик тарғиботчилик роли, меҳнат ҳўлининг ўз қисини шарафлашдаги куралини ҳамма тан бери-

Алмашлаб экишнинг ҳосилдорлиги ҳал қилувчи ағамлаб экишга эътибор берилган. Пахтачилликнинг жамоатчилик ни ташвишга солмоқда. Область бўйича умумий экин майдонига нисбатан пахта-беда ва бошда экинлар алмашлаб экиш 20 процент атрофида ўзлаштирилди. Хоразм азалик белачилик макони қисобланади, бир келарда айрим хўжалиқлар ҳосилдорликда рекорд қўйган.

Автоном республиканинг Амударё районинда пахта-беда алмашлаб экиш бўйича 68 хил тадбирни амалга ошириш планлаштирилди. Бу деярли ҳамма

пахтакор хўжалиқларда ҳосилдорлигини муттасил ошириш, ем-хашак етиштиришни кўпайтириш имкониятини берган бўлур эди. Район партия, совет ташкилотлари раҳбарлари, қишлоқ хўжалик органлари ходимлари алмашлаб экиш бўйича яхши тадбирлар белгилашга белгиладилар-у, суғра уни амалга оширишга бошқоқ бўлиш ўрнига унутиб юбордилар. Айнан шундай ачинарли аҳволни Хўжайли райони хўжалиқларида ҳам кўриш мумкин. Умуман олганда Автоном республикада алмашлаб экишга иккинчи даражали иш деб қаралипти.

Алдиқон — республикамизнинг пахтачиллик лабораториясига айланган. Пахтачининг янги навлари, машиналарнинг янги хиллари область далалари, илмий тадқиқот институти ва бошқа муассасаларида синовдан ўтказилиб, ҳаётга йўлланма берилган. Алдиқоннинг пахтакорлар «Тошкент—1, 2, 3» навларининг чигитини қўллаб тайёрлаб бошқа областлар, ҳатто қардош республикаларга уруғлик учун жўнайтилган. Бироқ, бу областда ҳам алмашлаб экиш кенг қўллама жорий этилмапти. Хўжаобод, Марҳамат районларида, бошқа йўлба хўжалиқларида алмашлаб экишнинг ўзлаштириш бўйича тузилган режалар рўбга келтирилмай қолди. Пахтачиллик етакчилиги ролини ўйнаб келётган алдиқоннинг пахтакорлар алмашлаб экишни деҳқончиликнинг таркибий қисмига айлантиришда ҳам пешадамлик қилишлари даркор.

Янги йўл — Тошкент областининг йиринк ва юқори ҳосилли пахтакор райони. Пахта таёрлашнинг ўтган беш йилликдаги янги йўлига кўз ташлашда янги йўлларни кўз қилинчиликлар ва маҳсулотларнинг бошда кечирганининг тубоқ бўлган. Беш йилнинг охирида дельри ҳамма қолқозларнинг экин майдонларида илди пайдо бўлди. Оқибатда пахта таёрлаш планини бажариш ваф остида қолди. Уш келарда хўжалиқларнинг раҳбарлари алмашлаб экишни жорий этишга эътибор бермаганликларидан пайшом бўлишди.

Пахтачининг Тошкент навлари яратилиши билан деҳқонларнинг омади келиб планлар тўлиди, юзлар ёруғ бўлди-ю ўзининг аҳвол унутилди, пахта-беда алмашлаб экиш раҳбарлар ва мутахассисларнинг эътиборидан четда қолди. Районда алмашлаб экиш бўйича 65 та тадбир амалга оширилиши зарур бўлган ҳолда, эндиликда учтаси ўзлаштирилди. Киров номи, «Октябрь 40 йиллиги», «Ўзбекистон ССР 30 йиллиги» қолқозларининг раҳбарлари келгусида яна мушкул аҳволга тушиб қолмаслик учун алмашлаб экишни кенг қўллама жорий этиш ҳақида йўлба кўраётганлари ҳам йўқ.

Алмашлаб экишнинг ҳамма хўжалиқларда планли равишда жорий этиш давлат аҳамиятига ага бўлган ишдир. Шунинг учун ҳам бу муҳим масала Ўзбекистон ССР Олий Совети учинчи сессиясининг кун тартибига киритилди. Алмашлаб экишнинг жорий этиш, ўзлаштириш ва ердан тўғри фойдаланишга етарли эътибор бермаётган хўжалиқларнинг раҳбарлари республикамиз олий органи вакиллари олдига ҳисоб беришлари керак.

Физик-назарий олимларнинг Бутуниттифоқ кенгашидан

Суратда: кенгаш қатнашчиларидан (чапдан) физика-математика фанлари доктори Л. Хўжаев, академик М. А. Марков, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ядро физикаси илмий-тадқиқот институтининг директори У. Фуломов ва академик В. С. Владимиров, И. Глауберман фотоси.

ИККИ СУХБАТ

Элементар заррачалар назариясидаги аксиоматик ва алгебраик йўналиш ҳамда симметрия масалаларига бағишланган Бутуниттифоқ кенгаши 16 майдан 19 майгача Тошкент шаҳрида давом этди. Бу анжуман ССР Фанлар академияси, Дубнадаги Бирлашган ядро тадқиқот институти ва Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ядро физикаси илмий-тадқиқот институти ташаббуси билан ўтказилди. Кенгашда Иттифоқимизнинг йиринк физик-назарий ва математиклари билан бир қаторда Чехослования, Венгрия, ГДР, Польша, Болгария, Руминия каби социалистик мамлакатларнинг, шунингдек, АҚШ, ГФР, Италия, Австрия, Покистон олимлари ҳам иштирок этишди.

Шуни айтиш керакики, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ядро физикаси илмий-тадқиқот институтининг назарий физика бўлими ҳам элементар заррачалар назариясининг фундаментал масалалари соҳасида катта илмий ишлари олиб борилди. М. Қосимовнинг, М. Алиев, Ф. Абдуллаев, М. Расулова, А. Раҳимов, А. Каримқўшев ва бошқа физик-назарийчилари томонидан олиган натижалар Иттифоқимиз олимларининг юқори баҳосига сазовор бўлмоқда. Шунинг учун ҳам элементар заррачалар назариясидаги аксиоматик ва алгебраик йўналиш ҳамда симметрия масалаларига бағишланган Бутуниттифоқ анжуманининг Тошкентда ўтказилиши беиз эмас.

СЎЗ—КЕНГАШ ҚАТНАШЧИЛАРИГА

АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ

М. А. МАРКОВ,
СССР Фанлар академияси ядро физикаси бўлимининг академик-секретари.

Кейинги йиллардаги шундай проблемалардан бири — икки заррачанинг ўзаро таъсири масаласидир. Шу жараёнинг ўзига хос томонларидан бири, ўзаро таъсирдан кейин дастлабки заррачаларга ўхшаш бўлмаган турли табиатли кўп заррачаларнинг пайдо бўлишидир.

топология, группа тасвирлари назарияси ва ҳоказовининг кенг имкониятларидан фойдаланилган. Хозирги пайтда XIX аср охиридаги математик физикада бўлганидек, назарий физикада ҳам математик назарий жараёни юз бермоқда. Бу юк олимлардан Лянуов, Стеклов, шунингдек, чет эллик олимлардан Дирихле, Пуанкаре, Гильбертлар классик математик физикани аниқ математик фан даражасига кўтарган эдилар.

Физик назарийчиларнинг асосий вазифаси моддалар турлилиги ва элементар заррачалар назариясини яратилиш иборатидир.

Ушбу жараёнинг турли таҳлил қилиниши физика назариясининг муҳим томонларини аниқлашда катта ўрни тутди. Кенгашда шу билан бир қаторда элементар заррачалар ҳозирги замон назариясининг бошқа муаммолари ҳам муҳокама қилинди.

Атоқли совет математиги ва физик назарийчиси Николай Николаевич Боголюбов 50-йилларнинг бошидаёқ ҳозирги замон назарий физикасининг математик назариясидаги дисперсион муносабатларининг математик аниқ исботини бериш орқали бошлаб берган эди. Кейинчалик бу йўналиш бизда ва чет эллардаги жуда кўп марказларда илтимос ривожланиб, илмий доираларда кенг тан олинди. Бу йўналиш турта илмий журналлар (СССР, АҚШ, ГФР, Польша)да акс эттирилмоқда ва бу масалалар бўйича конференциялар, илмий жамғарулар ташкил этилмоқда. Мазсус монографиялар чикарилган.

Мақтабдан маълум бўлган геометрия оз сонли аксиомалардан келиб чиқадиган теоремалар системасидир. Физикларнинг оруз-ўйлари қандайдир қан сонли асосий аксиомалардан келиб чиқадиган илмий, маърифий ривожланувчи назарияни яратилишдан иборатдир.

Тошкентда ўтган физик-назарийчилар кенгаши майдон ва элементар заррачалар назарияларига аниқ шундай аксиоматик ёндашишга бағишланди.

Мунаммалашаб бораётган бу назарий илҳосига етмаган бўлса-да, аксиоматик ёндашишнинг турли аспектларини муҳокама қилиш катта қиёқини уйғотмоқда. Элементар заррачаларнинг мукамал назариясини яратиш физика тарғиботининг асосий йўналишидир.

Бироқ ҳозирги пайтда ҳусусий, аниқ вақтда муҳим муаммолар борки, улар эндиликда тадқиқотчиларнинг эътиборини ўзига жалб этмоқ-

ҲАМКОРЛИК САМАРАЛАРИ

В. С. ВЛАДИМИРОВ,
СССР Фанлар академияси ядро физикаси бўлимининг бўлим муддир, академиги.

Юқори савияда ўтган бу анжуманда жуда кўп қиёқарли доқладлар тингланди. Фаннинг ана шу муҳим соҳасига муносиб ҳисса қўшиб келётган ўзбекистон физик-назарийчилари бундан кейинги тадқиқотларида катта ютуқлар тилаймиз.

ТОШКЕНТ КУЧАСИ

БЕЛОРУССИЯ ўзининг аниқиб табиати каби гўзал санъатига ҳам ага. Бу санъат белорус халқининг орзу-интилишларини, кураш ва моҳнатини, ютуқ ва ғалабаларини ўзига муассам этган ҳамма шайларнинг санъатидир. Қардош белорус халқини, аниқиса оташлаб йиллар бу санъатини севиб, ардоқлаб, уни янги-янги аъёналар билан бойитиб келмоқда. Суратда: Борисов районидан маданият саройи раёс коллегияси аъзоларидан бир гуруҳпаси нувоноқ миллий раёсини икиро этмоқда.

Ўзбекистон пойтахтининг Чилонзор массивида белорус квартал бор. Бу кварталнинг кўча эксаидига мухташам биноси деворига катта ҳарфлар билан «Тошкентликларга белорус халқидан деб аниб қўйилган». Бу белорусиялик курувчиларнинг тошкентликларга сўзгасе. Ана шу кварталдаги баҳаво уй-жой бинолари уларнинг қўли билан яратилган.

Орадан бир неча йил ўтди. Минскдаги иттифоқимизга таъкил дивалт лойиҳалаш институти мутахассислари чизмаларида кўрсатилган ишларнинг деярли ҳаммаси амалга ошди. Кўчанинг икки бетига қишининг ҳавасини келтириданган кўркам беш ва тўққиз қаватли уй-жой бинолари, болалар боғчаси ва ясиллари, мактаб ва магазинлар қад кўтарди. Янги районга асосан янги оила курган ёшлар кўчиб келишди. Улар турли корхона ва ташкилотларнинг ишчилари, ходимлари эди. Доврукли «Автошар» трактори ва «МАЗ» автоташналарини яратувчилар, синтетик тола комбинати ва камвол комбинатлари ишчилари, ўқитувчилар, олимлар... Бу биноларнинг исодорлари бўлган Ленин ордени бешинчи курилиш трести бинокорлари ҳам мана шу кўчадаги уйларга кўчиб келишди.

Борган сари бу жойга фазл кирмоқда. Унинг икки бетига ўзқилиган каштан, оқ ексия ва бошқа манзарали дарахтлар осмонга буй чўзиб, кўча ҳуснига ҳусн қўшмоқда. Бу ердаги аҳоли ҳам активлик қўсатирапти. Улар доҳиймиз В. И. Лениннинг юз йиллик юбилейи олдидан хашар йўқазиб, сайхонликка мевали икдорлар экиб боғ ташкил қилдилар.

Уш Тошкентда эзилган юз берган келарде Минск шаҳрида янги кўча қурилатган эди. Белорус бинокорлари Ўзбекистонга жўнаб кетишадан сўнг Белорусия пойтахти серкувш Ўзбекистондан келган аэуз меҳнорлар — ўзбекистондаги ва санъати деворига қатнашчиларини самийини кўтиб олди. Мана шу икки республика ўртасидаги дўстлик ва қардошлик тантаналари ўтаётган кунларда Минскда қурилатган бу янги кўчани Тошкент деб номлаш фикри тугилди. Шаҳар жойрога комитети шу ҳақда қарор қабул қилди.

Ҳозир Тошкент кўчаси шаҳардаги энг гажум кўчалардан бири бўлиб қолди. Унга «Юқори маданият кўчаси» фахрий номи берилган. Бу ерда болалар учун ракс, хор, драматик тўғараклар ташкил этилган. Пионер хонасига китоб ва газеталар қўйилган, и-

нофильм намойиш этиб турлади. Кўчанинг энг ҳурматли кишилари — революция қатнашчилари, граждон уруши ва Улуг Ватан уруши ветеранлари, Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари тез-тез болалар ҳузурига келиб туришди. Улардан бири Александр Горячевдир. У ўз ҳаётининг кўп қисминини чеғара хизматида ўтказди, анча вақт Ўзбекистонда яшайди. Иван Пасичо эса ўз ҳаётида Совет ҳоқимияти учун актив кураш олиб борган кишилардан ҳисобланади. У оқ полякларга қарши жанг қилди, партизанлар ҳаракатида иштирок этди. Бундай «обр-эътиборли кишилар бунд вақтларини пионерлар билан ўтказдилар. Улар билан суҳбатлашшишди, ўз хотира-ларининг тағбирин берадилар.

Янги йўл шаҳридаги экспериментал ноқбаса заводи маҳсулотининг сифати ёмонлиги ташвиш тўғдирляпти. Харндорлардан савдо ташкилотларига шикоятлар турляпти. Айрим қолларда маҳсулотнинг бир қисми бракка чиқарди лийн истрасида давлат зарар қўрляпти.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» МАТЕРИАЛЛАРИ ИЗИДАН «БЕБУРД ВАЪДАЛАР»

Гўзетамизнинг шу йил 26 март сонида юқоридаги сарлаҳа ости да бошланган мақолада корхона ишдаги камчиликлар очиб ташланган ва унинг раҳбарлари танқид қилинган эди.

Завод партия ташкилотининг секретари Ю. Гаҳимова контролнинг бўшаштириб юборган, маҳсулот сифатини яхшилаш масаласида принципсизлик қилгани кўрсатилди. Корхона бош икжана-тор ишдаги камчиликлар нисбатан очиб ташланган ва унинг раҳбарлари тақдирининг таъниди қилинган. Текириш натижаси шаҳар партия комитетининг бюросида муҳокама этилди. Корхонага раҳбарлик қилишда жиддий камчиликларга

ва улар бунинг учун ҳақини жавобгар эканликлари ҳақида катта оқдланганлиги.

Газета мақоласи министрликни коллегияси маълумсиз муҳокама қилди. Унда Янги йўл шаҳридаги экспериментал ноқбаса заводи ишдаги камчиликлар тўғри кўрсатилган. Ҳақиқатан ҳам корхонада технология режими бузилган, гўшт сортларга тўғри ажратилмаган.

Мақолада кўрсатилган нуқсонларни тўғатиш ва завод ишини тўздан яхшилаш тадбирлари белгиланди.

Техника талабларига жавоб берамайдиган маҳсулот тайёрлашнингга йўл қўйганликлари учун завод директори Н. Жумабоев, бош икжана-тор И. Пироговский ва лаборатория муддир В. Тўқенов партия комитетини қарор билан қаттиқ жаза берилди.

Завод дирекциясининг жавобини да айтилишича, мақола корхона комунитарининг очик йилгилишда муҳокама қилинган.

